

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.10.3](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.10.3)

УДК 351/354:314.012

*Н. В. Васильєва,
д. держ. упр., доцент, професор кафедри регіонального управління, місцевого
самоврядування та управління містом,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0002-3128-7767*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕМОГРАФІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ ЯК УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*N. Vasylieva
Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of
Regional Administration, Local Self-Government and Urban Management,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF PUBLIC ADMINISTRATION OF DEMOGRAPHIC PROCESSES AS CONDITION FOR PROVIDING SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE

У статті викладено методологічні засади та обґрунтовано важливість застосування наукових підходів до прийняття управлінських рішень щодо державного управління демографічними процесами для забезпечення сталого розвитку в Україні. Забезпечення сталого розвитку вимагає переформатування ціннісних орієнтирів на рівні прийняття управлінських рішень, зміни мислення та відношення всіх членів суспільства до собі подібних і навколишнього середовища. Методологія є багатоаспектним поняттям, яке передбачає вивчення різних підходів, методів, системи принципів, способів та інших структурних елементів у різних сферах духовної і практичної діяльності. Акцентування уваги науковців, експертів і політиків на "публічному управлінні" викривило зміст місії держави як головного інституту існування певного суспільства. У статті викладені ключові поняття, принципи, парадигми, методи, механізми, інструменти з обраної тематики, наведенні статистичні дані, підтверджуючі актуальність аналізованої проблеми.

The methodological approaches and importance of their application in managerial decisions making on public administration of demographic processes for providing sustainable development in Ukraine are analyzed and substantiated in the article. The information base was justified by the results of scientific research, regulations and analytical materials from the official websites of the central executive bodies, which were related with the development of demographic processes and sustainable development. The providing sustainable development requires reformatting values at the level of managerial decision-making, changing the thinking and attitudes of all members of society to their peers and environment. State public policy leads to a demographic crisis and poses a significant threat to demographic security. Methodology is a multifaceted concept that involves the study of different approaches, methods, principles system, methods and other structural elements in different areas of spiritual and practical activities. The emphasis of scholars, experts and politicians on "public administration" distorted the content of the mission of the state as the

main institution for the existence of a society. The problems of public administration of demographic processes in Ukraine are closely related to the goals of sustainable development. The main problem of public administration of demographic processes, in our opinion, is the lack of managers' knowledge and skills at all levels to apply methodological approaches to making strategically important decisions to provide sustainable development in Ukraine. It is proved that the correct interpretation of terminology qualitatively affects the effectiveness and efficiency of scientific and practical discussions, project development and implementation of regulations and other strategically important documents to address pressing issues. The article presents the key concepts, principles, paradigms, methods, mechanisms, tools on the selected topic, providing statistics confirming the relevance of the analyzed problem. The management decisions should be developed on a methodological basis, which will allow using a systematic approach in solving current problems. Non-application of methodological tools affects the low level of development of target programs and their implementation in practice.

Ключові слова: державне управління; методологія; демографічні процеси; механізми державного управління; державна політика; сталий розвиток.

Key words: public administration; methodology; demographic processes; mechanisms of public administration; public policy; sustainable development.

Постановка проблеми. Демографія як напрям науки, досліджуючи кількісні й якісні характеристики населення: чисельність, рівень народжуваності, смертності, шлюбів, розлучень, міграції, тривалість життя, розселення, статевовікові, сімейні, професійно-освітні та інші, є ключовою умовою забезпечення сталого розвитку будь-якої держави, бо саме населення є суб'єктом суспільного розвитку, формує соціальні, політичні та інші відносини.

Забезпечення сталого розвитку вимагає переформатування ціннісних орієнтирів на рівні прийняття управлінських рішень, зміни мислення та відношення всіх членів суспільства до собі подібних і навколишнього середовища. Встановлено, що 30.09.2019 р. “підтримуючи проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 р. № 70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, і з метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня й якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина” було прийнято Указ Президента України “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” (№ 722/2019).

Вважаємо, що наявні в Україні проблеми з державного управління демографічними процесами тісно пов'язані з цілями сталого розвитку, зокрема такими, як: подолання бідності; подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства; забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці; забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат; забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх тощо [11]. Тому, головною проблемою державного управління демографічними процесами, на нашу думку, є набуття управліннями на всіх рівнях знань і навичок зі застосування методологічних підходів до прийняття стратегічно важливих рішень для забезпечення сталого розвитку в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті наведено результати наукових досліджень таких учених, як Г.В. Бритова, О.І. Васильєва, В.Г. Воропаєв, О.А. Грیشнова, О.М. Долінченко, Л.С. Дорошенко, Е.М. Лібанова, С.М. Приліпко, Ю.М. Харазішвілі, В.М. Чопенко та ін., які стосуються проблематики розвитку демографічних процесів і забезпечення сталого розвитку. Також інформаційну основу становили нормативно-правові акти та аналітичні матеріали з офіційних сайтів центральних органів виконавчої влади.

Формулювання мети статті. Проаналізувати методологічні підходи та обґрунтувати важливість їх застосування під час прийняття управлінських рішень щодо державного управління демографічними процесами для забезпечення сталого розвитку в Україні.

Вклад основного матеріалу. Методологія є багатоаспектним поняттям, яке передбачає вивчення різних підходів, методів, системи принципів, способів та інших структурних елементів у різних сферах духовної і практичної діяльності. Наприклад, в “Енциклопедії державного управління” під методологію державного управління розуміється “система способів організації та здійснення пізнавальної й практичної діяльності у сфері державного управління, що включає підсистему способів досліджень (понять, принципів, підходів, методів, норм, парадигм тощо) у сфері державного управління та підсистему способів (принципів, підходів, методів, методик, процедур, технологій тощо) державно-управлінської діяльності” [8, с. 346]. Акцентування уваги науковців, експертів і політиків на “публічному управлінні” викривило зміст місії держави як головного інституту існування певного суспільства.

У методології важливу регулятивну роль відіграють парадигми, які являють собою “систему знань, поглядів, світоглядних позицій і підходів, принципів, ціннісних критеріїв, стандартів, методів досліджень тощо”. Державне управління можна розглядати через призму парадигм: “інституційну (сукупність інститутів, що здійснюють управлінську діяльність), діяльну (управління державою), нормативно-правову (регулює управління державою, її діяльність і впливи на суспільство), системну (система органів державної та місцевої влади й управління), інструментальну (сукупність інструментів управління державою та її впливами на суспільство), інноваційну (механізми реалізації інновацій, оновлення всіх сфер суспільства), патерналістську (централізований розподіл ресурсів), ліберальну (спосіб регулювання відносин між суб’єктами державної політики) та ін.” [8, с. 348].

Грамотно визначені й науково обгрунтовані поняття дозволяють чітко зрозуміти сутність конкретного явища або процесу, бо точне трактування термінології якісно позначається на ефективності й результативності наукових і практичних дискусій, розробці проектів і впровадженні нормативно-правових актів та інших стратегічно важливих документів з вирішення нагальних проблем. Наприклад, демографічними процесами є “множина однорідних демографічних подій, що відбуваються з населенням у цілому: народжуваність, смертність, шлюбність, розлучуваність і міграційний рух населення”, “природний рух населення – це зміна загальної чисельності та складу населення внаслідок народжуваності, смертності, шлюбності та розлучуваності” (Державна служба статистики України). Стійкий (сталий, збалансований) розвиток (англ. *sustainable development*) – це “загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі” (Вікіпедія).

Принцип (лат. *principium*) означає основу, першоджерело, тобто основне висхідне положення будь-якої теорії чи вчення, основні засади, вихідні ідеї, які характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю тощо [8, с. 489]. Наприклад, ключовими принципами сталого розвитку визначено: поєднання збереження природи та розвитку суспільства; задоволення основних потреб людини; досягнення рівності і соціальної справедливості; забезпечення соціального самовизначення та культурного різноманіття; підтримання цілісності екосистем. А системоутворюючим є принцип цілісності [15].

На наш погляд, головною управлінською категорією є державна політика, яка являє собою збалансовану систему цілей, інтересів і пріоритетів, державно-політичних (державно-управлінських) рішень, заходів (дій) з державного управління розвитку країни. Якість управлінської діяльності держави залежить від кількісного виміру показників діяльності її органів влади, в першу чергу, щодо досягнення поставлених цілей, зокрема сталого розвитку. Державна демографічна політика, на думку Г. Бритової, має базуватись на ціннісно-орієнтованому, нормативно-правовому та системно-управлінському підходах, тобто методологія її формування складається з двох етапів [1, с. 189]:

- проблемно-аналітичний передбачає оглядове й оригінальне дослідження основних проблем, систематику проблемного поля, його декомпозицію, генерацію ідей-концептів рішень;
- синтетично-конструкторський включає набір ідей-концептів, отриманих на першому етапі, державно-управлінських інструментів, необхідних нормативно-правових актів та інших розпорядчих документів у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективах.

Із здобуттям незалежності на демографічні процеси в Україні негативно позначились такі фактори як: спад народжуваності, старіння населення, погіршення здоров’я нації, економічна нестабільність і міграційні процеси. Так, найбільша кількість населення була зафіксована в 1993 р. (51 млн 870,4 тис), у 2020 р. вже проживало 41 млн 732,8 тис осіб (без урахування окупованих територій). За період 1991-2019 рр. рівень народжуваності знизився вдвічі, у середньому цей показник складає біля 400 тис малюків на рік. У 2020 р. лідерами з народжуваності були м. Київ (14,3 тис) і Дніпропетровська область (10,3 тис дітей). Кількість жінок перевищує чисельність чоловіків: 22,4 млн проти 19,3 млн, а міського населення більше за сільське: 29,1 млн проти 12,8 млн осіб. За роки незалежності також поменшало людей працездатного віку (у 1991 р. у віковій групі 16-59 років було 30,2 млн, у 2020 р. – 25 млн осіб), дітей у віці від 8 до 15 років (у 1991 р. – 11,8 млн, у 2020 р. – 6,8 млн осіб), а кількість осіб пенсійного віку практично не змінилася [5].

Щорічні статистичні збірники Державної служби статистики України, які висвітлюють демографічні процеси [12] засвідчують, що проводима в країні державна політика призвела до демографічної кризи (стану демореальності, для якого характерна втрата здатності суспільного організму до самовідтворення населення у досягнутій якості та кількості) і суттєво загрожують демографічній безпеці (стану захищеності основних життєво важливих демовідновлювальних процесів від реальних і потенційних загроз). Тому в інтересах України і всього суспільства зберегти кількісні та розвивати якісні характеристики населення, збільшити тривалість активного життя, підтримувати прогресивну статеву-вікову структуру, оптимізувати міграційні процеси, зміцнити родинні цінності та соціальну відповідальність за життя і здоров’я громадян [4].

Встановлено, що при аналізі чисельності населення увага приділяється складовим приросту (скорочення) чисельності населення: загальний приріст (скорочення) чисельності міського та сільського населення, природний приріст (скорочення), міграційний приріст (скорочення) та приріст (скорочення) чисельності населення внаслідок адміністративно-територіальних перетворень. Для характеристики динаміки чисельності населення використовують показники середнього населення та відносні показники (темпер зростання та темп приросту). У таблиці 1 наведено дані про чисельність населення та природний рух населення в Україні за період 1990-2019 р. Також, аналізуючи статеві-віковий склад населення варто враховувати: абсолютну чисельність чоловіків і жінок, їх розподіл за віковими групами в абсолютному та відносному виразі, їх співвідношення у загальній чисельності населення за віковими групами. Для цього використовуються

аналітичний та графічний методи аналізу, а також метод групувань. У дослідженні демографічних процесів надзвичайно важливу роль відіграють графічні методи аналізу чисельності та складу населення, створення статевовікових пірамід і різноманітних гістограм [12].

Українське село завжди було джерелом, яке живило національну мову, освіту, духовність і культуру, а соціальне становище, самоусвідомлення та світосприйняття його жителів як окремого населеного пункту і сільської території в цілому є важливим показником розвитку не лише селянства як класу, а й всього суспільства, запорукою процвітання нашої держави [14, с. 64].

Таблиця 1.
Формування приросту (скорочення) чисельності населення та показники природного руху населення в Україні¹

Показники	1990	2000	2010	2015	2019
Загальний приріст, скорочення (-) (на 1000 осіб наявного населення)	2,0	-10,3	-4,0	-3,4	-5,6
у тому числі					
природний приріст, скорочення (-)	0,5	-7,6	-4,4	-4,2	-6,6
міграційний приріст, скорочення (-)	1,5	-2,7	0,4	0,8	1,0
Кількість живонароджених (на 1000 осіб наявного населення)	12,6	7,8	10,8	10,7	8,1
На 100 дівчаток народилося хлопчиків	106	107	107	107	107
Кількість померлих (на 1000 осіб наявного населення)	12,1	15,4	15,2	14,9	14,7
Кількість померлих дітей у віці до 1 року (на 1000 живонароджених)	12,8	11,9	9,1	7,9	7,0
Кількість зареєстрованих шлюбів (на 1000 осіб наявного населення)	9,3	5,6	6,7	7,8	6,3
Кількість розірвань шлюбів (на 1000 осіб наявного населення)	3,7	4,0	2,7	3,3	3,6

Джерело: [12]

Сьогодні демографічна ситуація на селі залишається критичною, що потребує розроблення і впровадження дієвих державно-управлінських механізмів (нормативно-правового, інституційного, організаційно-економічного, кадрового, фінансового, інформаційно-комунікаційного та ін.) з урахуванням певних цінностей та узагальненої системи принципів, і реалізації заходів (дій) з подолання депопуляції та зупинення деградації сільських територіальних громад на шляху досягнення цілей сталого розвитку в Україні в умовах децентралізації владних відносин. Для налагодження системної роботи всіх механізмів, як єдиного комплексу необхідно чітко встановити функціональне призначення структурних елементів, виявити залежність і довести взаємозв'язок між ними. Стратегічні документи, які розробляються на національному, регіональному та базовому рівнях мають включати досягнення Цілей сталого розвитку [16].

Статистичні дані щодо чисельності наявного населення в країні, регіонах і територіальних громадах (станом на 1 січня 2018-2020 років) підтверджують поглиблення деградації сільської поселенської мережі, зменшення чисельності населення за рахунок міграції молоді в українські міста або закордон, зменшення тривалості життя, особливо чоловіків, старіння населення й погіршення його статевовікової структури, значне перевищення смертності над народжуваністю, особливо дитячої, загострення проблеми з охорони довкілля та інші [13]. Зменшення чисельності населення, особливо за рахунок природного скорочення, у сільських територіальних громадах відбувається швидшими темпами, ніж у міських. Це, насамперед, пов'язано з незадовільним функціонуванням закладів охорони здоров'я, відсутністю практики профілактики захворювань, рівнем соціального обслуговування, житлово-побутових умов, забрудненням навколишнього середовища тощо. Недостатнє організаційне, фінансове і кадрове забезпечення позначається на низькій якості надання публічних послуг. Рівень бідності у сільській місцевості в 1,7 разів вищий, ніж у містах (відсоток бідних сільських і міських домогосподарств складає відповідно 39,0% та 19,0%) [2].

На наш погляд, сучасна вітчизняна державна політика не спрямована на подолання демографічної деградаційної спіралі – “демографічної моделі встановлення та доказу ймовірності настання зупинки розвитку або невідтворення нації своїми внутрішніми фізіологічними ресурсами, тобто, проживаючим на території корінним населенням, здатності забезпечувати процес відтворення населення, за рахунок народжуваності та національних генетичних ресурсів”. Науковець В. Воропаєв виділяє три такі спіралі (моделі), які відображають процеси, що впливають на зниження народжуваності та наближують населення України до “межі невідтворення” [3]:

1) територіально-етнічна доводить, що, чим більше населення залишає село, тим менше в сільській місцевості молоді пари здатні створити сім'ю, що регресує процес розселення і розвитку цих територій. Деградація села не відтворює населення і відбувається повне припинення його існування. У майбутньому на вивільнених територіях це може призвести до розселення інших етнічних груп, здатних швидко та стабільно здійснювати відтворення у межах своєї етнічної групи й асимілюватись (змішуватись) з корінним населенням. Отже, відбувається зникнення або поглинення однією етнічною / релігійною групою іншої, деколи виникають конфліктні ситуації;

2) духовно-культурна акцентує на втраті населенням можливості відтворюватись власними етнічними ресурсами через стрімкий розвиток і популяризацію у суспільстві специфічних течій молодіжної (суб)культури.

¹ Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Останні формують іншу деформовану систему цінностей, де пріоритетними способами отримання інформації стають інтернет, телебачення тощо. Віртуальний характер спілкування призводить до соціальної ізоляції особистості, відсутності комунікації всередині родин, між представниками різних статей, втрати поваги й авторитету осіб старшого покоління, спотворення та руйнування інституту сім'ї і сімейних цінностей: складність у будівництві стосунків, небажання реєструвати шлюб чи мати дітей, щоб не мати обов'язків тощо;

3) побутово-фізіологічна, яка вказує на те, що, наприклад, нестабільна фінансова ситуація і бажання якісно покращити побут активізує процес масового отримання кредитів, як уявного способу прискороженого накопичення певних благ. За такого підходу матеріальні цінності домінують над духовними, це збільшує емоційно-психологічне навантаження на людину, а в країнах з нестабільною економікою, це призводить до погіршення стану здоров'я (постійний страх за невчасне виконання кредитних зобов'язань) і зростання смертності. Крім того, надмірна зайнятість (завантаженість) батьків негативно позначається на вихованні дітей та їх відчуженні, втраті контактів, через що зовнішні фактори (оточуюче середовище) більше впливає на систему цінностей сучасного молодого покоління.

Органи публічної влади шляхом здійснення діяльності відповідних структур і посадових осіб впливають на процеси суспільного і державного розвитку через використання методів державного управління, які базуються на конкретних принципах. Під час формування механізмів державного управління важливо розуміти, яким методам надати перевагу, щоб вони активізували та стимулювали учасників управлінських процесів досягти поставленої мети (цілей). Методологія державного регулювання демографічних процесів, як зазначає О. Долінченко, включає такі методи: економічні (оплачувані відпустки, допомога при народженні дітей; допомога на дітей залежно від їх кількості, віку, типу сім'ї; позики, кредити, пільги тощо); адміністративно-правові (законодавчі акти, що регламентують укладання шлюбу, розлучення, положення дітей у сім'ях, аліментні обов'язки, охорону материнства й дитинства, аборти і використання засобів контрацепції, соціальне забезпечення); виховні та пропагандистські (формування громадської думки, норми і стандарти демографічної поведінки, певний демографічний клімат в суспільстві тощо). На думку авторки механізм державного регулювання демографічними процесами є сукупністю практичних засобів, заходів, важелів і стимулів, які дають змогу державі впливати на демографічні процеси з метою їх регулювання, і складається з правової, економічної та організаційної складової [6, с. 143].

Погоджуємось з думкою С.М. Приліпка, що механізми публічного управління сталим розвитком сільських територій повинні бути спрямовані на розвиток соціально-економічної сфери з урахуванням збалансованого природокористування та реалізовуватися завдяки інструментам і важелям за такими напрямками [10, с. 198]:

- підтримка розвитку малих форм господарювання у сільському господарстві на кооперативних засадах;
- забезпечення покращення соціально-економічних та екологічних умов проживання мешканців (житлове будівництво, транспортне сполучення, освіта, медицина, культура і дозвілля, побутове обслуговування, рекреаційні ресурси);
- розвиток несільськогосподарського підприємництва;
- надання інформаційно-консультаційних послуг;
- сприяння в отриманні доступних кредитів (з низьким відсотком) для виробників сільськогосподарської продукції;
- удосконалення в сільському господарстві системи хеджування (мінімізації цінних ризиків і можливих втрат);
- розробка інноваційних принципів у формуванні процесу сталого розвитку сільських територій.

Під час розробки цільових програм варто проводити демографічний аналіз подій та явищ (чисельності населення, народжуваності, смертності, шлюбності тощо), досліджувати їх динаміку, з'ясувати закономірності розвитку окремих демографічних процесів і відтворення населення із застосуванням методів [7, с. 16]:

- статистичних (розрахунок показників: абсолютних, відносних і середніх величин, індексів, ймовірних характеристик);
- математичного моделювання (встановлення кількісної залежності між демографічними процесами та чинниками, що на них впливають);
- соціологічних (отримання потрібної інформації шляхом опитування, інтерв'ю тощо);
- графоаналітичних і картографічних (подання інформації у вигляді графіків, схем, карт і діаграм, статовікових "пірамід", демографічної сітки) тощо.

Тому, для оцінювання демографічних процесів на території, Державною службою статистики України розроблені Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження, які містять основні положення і методи проведення (наказ від 31.12.2019 р. № 458). Крім того, на рівні регіонів доцільно розробляти демографічний прогноз – обґрунтоване передбачення основних параметрів руху населення та майбутньої демографічної ситуації: чисельності, статовікової та сімейної структури, народжуваності, смертності, міграції з обов'язковим їх врахуванням під час розробки стратегічних документів (оцінка перспектив виробництва та споживання товарів і послуг, житлового будівництва, розвитку соціальної інфраструктури тощо). Потенційний аналіз синтезує два підходи: соціально-інтегративний і регіонально-типологічний. Перший ув'язує аналіз і прогноз населення, його трудовий потенціал з соціально-економічними процесами, які відбуваються і розглядаються не як передумова демографічних процесів, а як їх наслідки. Другий акцентує на подоланні жорсткої прив'язки демографічних процесів до територіальної диференціації.

Отже, потенційний аналіз (на основі комплексної оцінки об'єктивних можливостей розвитку того чи іншого процесу) дозволяє визначити сценарії (варіанти: песимістичний, середній та оптимістичний) змін у майбутньому. Тому демографічний прогноз є перспективним розрахунком, в основі якого лежать зміни дані демографічних характеристик (чисельності, народжуваності, смертності, статевовікової структури, міграції) як у минулому, так і майбутньому. Середній варіант відповідає найбільш вірогідному стану, а песимістичний та оптимістичний є нижньою і верхньою межами динаміки демографічних показників [9, с. 7].

Висновки. Важливим методологічним прийомом є застосування програмного підходу, що передбачає чітку постановку цілей державного управління демографічними процесами шляхом ідентифікації актуальних проблем і завдань (організаційно-управлінських дій), які потрібно вирішити та оцінити стан виконання за допомоги результативних показників. Недосконалість управлінських рішень і проблеми демографічних процесів обумовлені:

- недостатнім професійним рівнем осіб, що приймають управлінські рішення на всіх рівнях і невідповідність таких рішень суспільними запитами, потребами та правами громадян;
- станом розвитку промисловості, підприємництва, екології, соціальної інфраструктури в регіонах;
- деколи незадовільним рівнем розробки і реалізації цільових бюджетних програм через відсутність необхідного інструментарію, не реалістичність запланованих результативних показників і головне брак фінансування тощо.

На наш погляд, управлінські рішення мають розроблятися на методологічних засадах, що дозволить системно підходити до вирішення актуальних проблем. Не застосування методологічного інструментарію позначається на низькому рівні розробки цільових програм і їх реалізації на практиці. Стратегії розвитку сільських територій мають бути спрямовані, в першу чергу, на залучення молоді та покращення демографічної ситуації. Державне управління на рівні територій має бути спрямоване на розробку системи мотиваційних стимулів (через державні програми з потужним фінансуванням на постійній основі). На рівні сільських територіальних громад доцільно розвивати фермерські господарства та сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, що сприятиме відновленню і сталому розвитку таких населених пунктів і покращенню демографічних показників у сільській місцевості. Невирішеними залишаються питання з удосконалення державного управління в сфері людських ресурсів, що потребує розробки подальших наукових досліджень.

Список літератури.

1. Бритова Г. В. Методологія формування державної демографічної політики України. *Менеджер*. 2014. № 1. С. 184-193.
2. Васильєва О. І., Васильєва Н. В., Приліпко С. М. Публічне управління сталим розвитком територій. *АГОС*. 2020. № 2. С. 12-14. URL: <https://doi.org/10.36074/24.04.2020.v2.03>
3. Воропаєв В. Г. Демографічні процеси в Україні як предмет політичного менеджменту. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=557>
4. Грішнова О. А., Харазішвілі Ю. М. Демографічна безпека України: індикатори, рівень, загрози. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 2(36). С. 65-80.
5. Демографічна ситуація в Україні в період незалежності. *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/08/21/infografika/suspilstvo/demografichna-sytuacziya-ukrayini-period-nezalezhnosti>
6. Долінченко О. М. Категорійно-понятійний апарат державного регулювання демографічних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 8. С. 140-145.
7. Дорошенко Л. С. Демографія: практикум. Київ : МАУП, 2007. 80 с.
8. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. / Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. кол. : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. 692 с.
9. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е. М. Лібанової. Київ : Український центр соціальних реформ, 2006. 138 с.
10. Приліпко С. М. Механізми публічного управління концептуальними засадами сталого розвитку сільських територій на регіональному рівні. *Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін : зб. наук. пр. Донецького державного університету управління*. Серія: Державне управління. Маріуполь, ДонДУ, 2017. Т. XVIII, вип. 302. С. 193-203.
11. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
12. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>
13. Чисельність наявного населення України на 1 січ. 2020 року / Державна служба статистики України. Київ, 2020. 82 с.
14. Чопенко В. М. Знелюднення сільських територій України в умовах соціально-демографічної кризи. *Економіка АПК*. 2016. № 1. С. 63-70.
15. Що таке сталий розвиток? / Сталий розвиток для України. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>
16. Prylipko S., Vasylieva O, Vasylieva N. Methodology of forming a comprehensive mechanism for public administration of service cooperation development in rural areas of Ukraine. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*. 2019. Vol. 8. Issue-4S, pp. 152-156. URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i4S/D10121184S19.pdf>

References.

1. Britova, G. V. (2014), "Methodology of formation of the state demographic policy of Ukraine", *Menedzher*, vol. 1, pp. 184-193.
2. Vasyliieva, O. I. Vasilieva, N. V. and Prilipko, S. M. (2020), "Public management of sustainable development of territories", *ΛΟΓΟΣ*, vol. 2, pp. 12-14. <https://doi.org/10.36074/24.04.2020.v2.03>
3. Voropaev, V. G. (2013), "Demographic processes in Ukraine as a subject of political management", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 3, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=557> (Accessed 20 Sept 2020).
4. Grishnova, O. A. and Kharazishvili, Y. M. (2019), "Demographic security of Ukraine: indicators, level, threats", *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika*, vol. 2(36), pp. 65-80.
5. Slovo i dilo (2020), "The demographic situation in Ukraine during the period of independence", available at: <https://www.slovoidilo.ua/2020/08/21/infografika/suspilstvo/demohrafichna-sytuacziya-ukravini-period-nezalezhnosti> (Accessed 20 Sept 2020).
6. Dolinchenko, O. M. (2014), "Categorical-conceptual apparatus of state regulation of demographic processes", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 8, pp. 140-145.
7. Doroshenko, L. S. (2007), *Demohrafiia: praktykum [Demography: workshop]*, MAUP, Kyiv, Ukraine.
8. Surmin, Yu. P. and Nadolishniy P. I. (2011), *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedia of Public Administration]*, Vol. 2, *Metodolohiia derzhavnoho upravlinnia [Methodology of public administration]*, NADU, Kyiv, Ukraine.
9. Libanova, E. M. (2006), *Kompleksnyj demohrafichnyj prohnoz Ukrainy na period do 2050 r. [Comprehensive demographic forecast of Ukraine for the period up to 2050]*, Ukrayins'kyi tsentr sotsial'nykh reform, Kyiv, Ukraine.
10. Prylipko, S. M. (2017), "Mechanisms of public management of conceptual principles of sustainable development of rural areas at the regional level", *Suchasni problemy derzhavnoho upravlinnya v umovakh systemnykh zmin : zb. nauk. pr. Donets'koho derzhavnoho universytetu upravlinnya*. Seriya: Derzhavne upravlinnya. Mariupol', DonDU, vol. XVIII, no. 302, pp. 193-203.
11. President of Ukraine (2019), Decree "On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the period up to 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (Accessed 20 Sept 2020).
12. Site of the State Statistics Service (2020), "Population of Ukraine", available at: <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/> (Accessed 20 Sept 2020).
13. State Statistics Service of Ukraine (2020), *Chysel'nist' naiavnogo naseleння Ukrainy na 1 sich. 2020 roku [The current population of Ukraine on January 1]*, State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
14. Chopenko, V. M. (2016), "Depopulation of rural areas of Ukraine in a socio-demographic crisis", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 63-70.
15. / Sustainable development for Ukraine (2020), "What is sustainable development?", available at: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvytok/> (Accessed 20 Sept 2020).
16. Prylipko, S. Vasyliieva, O. and Vasyliieva, N. (2019), "Methodology of forming a comprehensive mechanism for public administration of service cooperation development in rural areas of Ukraine", *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, Vol. 8, no. 4S, pp. 152-156, available at: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i4S/D10121184S19.pdf> (Accessed 20 Sept 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.10.2020 р.